

מפלגת המעמד

הרצל ברגר

המתחוקק ועל אופי המימשל במדינתנו ובכל מערכת בחירות תעמוד להכרעה חדשה השאלה אשר כבר הוכרעה בבחירות אלה. שתי המפלגות הציוניות הסוציאליסטיות זכו ב־65 צירים מבין ה־120 שמהם מצטרפת האספה המכוננת, והרי זה רוב ברור, יציב ובטוח. ואולם, מאידך, הרוב של מפלגות הפועלים בקולות הבוחרים צנוע יותר, ואינו מגיע אלא ל־50,5 אחוז. ביטול הקר לות שניתנו לרשימות הקטנות אשר לא זכו בצירים נתן לשתי מפלגות הפועלים 4 צירים נוספים, מעל לשיעור שהגיע להם לפי מספר הקולות אשר קיבלו. רוב זה אינו רוב בטוח; אין מאחוריו כל „תחום נסיגה“. אף ירידה קלה עלולה להפכו למיעוט.

שלוש פעמים נערכו בשנים האחרונות בחיירות כלליות בישוב שהקיפו מאות אלפי מצביעים. לפני ארבע שנים וחצי היו בחירות לאספת הנבחרים, לפני שתי שנים וחצי — לקונגרס הציוני, בראשית 1949 — בחירות לאספה המכוננת. בכל מערכות הבחירות האלה זכו רשימות הפועלים ברוב מוחלט. אך זאת הפעם — והיא הפעם הראשונה — השתתפו בבחירות כל הכירות המדיניות בעם אשר במדינה; אחוז המצביעים היה גבוה כל־כך, שלמעשה לא נותרו עוד „מחנות מילואים“ ניכרים העלולים לשנות את יחסי הכוחות (באין שינוי במוחות) במדינה רבה. בבחירות לאספת הנבחרים בשנת 1944 לא השתתפו הרביזיוניסטים, הציונים הכלליים ב, אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל וההשתתפות בבחירות לא היתה גבוהה ביותר. בבחיירות לקונגרס הציוני לא השתתפו אגודת ישראל, פועלי אגודת ישראל והקומוניסטים, וזכות הבחירה היתה קשורה בתשלום השקל הציוני. הפעם השתתפו בבחירות גם הבוחרים הערביים. הבחירות אלה תוצאות הבחירות שקדמו עם תוצאות הבחירות לאספה המכוננת חייב להביא בחשבון את שני הגורמים — את העדרם של גושים מדיניים מאורגנים שלמים בשתי מערכות הבחירות הראשונות ואת ההשתתפות המעטה של שכבות־עם שהן כאילו בירכתי הזירה המדינית — והרי שכבות אלו הן המכריעות עתה בעולם במאבק בין הסוציאליזם והקפיטליזם.

שתי מערכות־בחירות גדולות נערכו בראשית שנת 1949 וקבעו את המסגרת, ואת המגמה הכללית, להתפתחות הפנימית במדינת ישראל העומדת להיבנות. מערך הכוחות, כפי שעלה מתוך הקלפיות ב־25 בינואר, הותך לא בלבד את גורל המימשל במדינה בשנים הקרובות, אלא גם את הדרך הכללית של התפתחותה. על כן הכירו בחשיבותן של בחירות אלה לא רק המבצעים על הגושים הפוליטיים, וההמונים המאורגנים בחיירות מפלגתיות, אלא קהל הבוחרים כולו, אף אלה בתוכו שרחוקים הם מיצרים פוליטיים או גם מהכרה פוליטית. יש להגיד, כי בשעה שתבוא האספה המכוננת לדון בשני חוקי היסוד שהוטל עליה לקבעם — בחוקת המדינה ובתחיקת הביטוח הסוציאלי הכללי — לא יתבלטו ניגודים רבים בין המפלגות בקביעת הנוסחאות המשפטיות. עובדה היא שבמצעים אשר פירסמו המפלגות השונות לקראת הבחירות לאספה המכוננת נתגלו אך הבדלי נוסחאות מעטים בשאלות היסוד (להוציא שאלת מקומה של הדת בחיי המדינה). אך הבחור ידע יפה, כי מאחורי הניסוחים הדומים עומדות השקפות עולם שונות; הוא גם ידע כי את דרכה של מדינתו יקבע לא הנוסח של החוקה הכתובה אלא התוכן שיוצק לתוך כלי השלטון, והרוח החיה בהם, וכאן מביאה כל מפלגה מיטען משלה ותוכן משלה.

תנועת הפועלים הציונית־הסוציאליסטית הועמדה בבחירות אלה במיבחה בעל חשיבות היסטורית. הבוחרים נקראו להכריע, לאן פני המדינה היהודית הנבנית — לבנין חברה סוציאליסטית או להתהוות משק קפיטליסטי ודפוס־חברה רכושניים בישראל. הבחירות העלו במדינה רוב ציוני־סוציאליסטי ברור. ההגמוניה של תנועת העבודה בתנועה הציונית תתקיים גם במדינת ישראל, ולא עוד אלא שהיא זכתה גם באישור מדיני משפטי וחוקתי יוטבע על שלטון המדינה.

כיבוש הרוב הציוני־הסוציאליסטי באסיפה המכוננת הוא הישג היסטורי אדיר של תנועת הפועלים היהודית. אך אין זה הישג שאינו ניתן לערעור. כלל האזרחים במדינת ישראל ייקרא להתחיל מחדש כל ארבע שנים על הרכב המוסד

ויכח חברי פנימי על הדרך. אך מפלגת הפוע' לים המאוחדת ביקשה ללכת דוקא בשני מחנות, בשתי דרכים. והנה נבדקו שתי הדרכים.

המשה אח תוצאות הבחירות לגבי מפלגת פועלי ארץ-ישראל ב־1944, 1946 ו־1949 רואה עליה מתמדת, איטית ויציבה מאד. יציבות העליה של מפלגת פועלי ארץ-ישראל מובלטת ביחוד כשמביאים בחשבון את האוירה הפוליטית שבה נתקיימו שלוש מערכות־הבחירות. ב־1944 עמדה להכרעת הבוחרים התביעה הציונית הגדור לה ומסתכלים שטחיים יכלו להניח כי המאכסיי מאליו המדיני של מפלגת פועלי ארץ-ישראל הוא שליכד סביבה המוני בוחרים. אך הבחירות לקונגרס הציוני בקיץ 1946 נערכו בתקופת אכזבה ושפל — אחרי 29 ביוני, באוירת אכזבה מתביעת המדינה ומן המאבק המזויני. אפשר היה להניח, כי במספר המצביעים בעד מפלגת פועלי ארץ-ישראל תחול ירידה ניכרת — והנה הוא לא בלבד שלא ירד, אלא עלה. בחירות ינואר 1949 נערכו במצב נוח ביותר למפלגת פועלי ארץ-ישראל — לאחר הקמת המדינה והנצחונות הצבאיים, תוך זרם עצום של עליה וסיכויים ממשיים לשלום, מסתכלים שטחיים התנבאו לנצח חזן כביר למפלגה — והנה אף הפעם זכתה מפלגת פועלי ארץ-ישראל לעליה ניכרת, אך צנועה למדי באחוז מצביעיה. אין זו עליה שבקוניונקטורה, כשם שבשנת 1946 לא באה ירידה שבקוניונקטורה, יש כאן תהליך סטרוקטוראלי של גידול אטי ויציב מאד. יציבותו של המחנה הזה ויציבות גידולו מובלטת ביחוד על ידי חלוקתו השהה כמעט על פני הארץ כולה, פרט ל"שובים", "מעור אחד", המוגדרים ועומדים מבחינת השתייכותם המדינית, קיבלה מפלגת פועלי ארץ-ישראל בכל הארץ 30—40 אחוזים מכל הקולות. אין היא מרוכזת בחלק אחד מן הארץ דוקא או בסוג אחד של ישובים דוקא ואין היא נעדרת בשום מקום חשוב בארץ.

מכאן שמפלגת פועלי ארץ-ישראל היא כוח עולה ביציבותו ויציב בעליותו, מושרש במצרי אות הארץ ויודע לכבוש המוני עם חדשים, המשתלבים במעגל הפעילות הציבורית והחברתית. רעה המדינית, לרעיונות הבניה הסוציאליסטית, מיבנה המציאות החברתית והכלכלית של הארץ, שהיסוד השיתופי בה חזק ומושרש כליכך, ועמך דותיה המבוצרות של מפלגת פועלי ארץ-ישראל כציבור ובשלטון, בצירוף לכוחה היציב והעולה של המפלגה, הם כסיס בטוח להקמתה של החברה

ליוזם, בין הסוציאליזם והפאשיזם. ועל הכל עליו להביא בחשבון את הגורם השלישי הגדול — את רבבות העולים שהגיעו לארץ בתקופה האחרונה והצטרפו לקהל המצביעים והמחליטים על גורל המדינה, הישוב והציונות. אם נביא בחשבון את כוחם המשוער (לפי תוצאות הבחירות שהם השתתפו בהן) של הגושים המדיניים השונים אשר נמנעו מהשתתפות בבחירות 1944 ו־1946 נגיע לידי מסקנה, כי 37 האחוזים שקיבלה מפלגת פועלי ארץ-ישראל ב־1944 משקלם הממשי היה 27—28 אחוזים ו־36 האחוזים שלה משנת 1946 משקלם הממשי היה 31—32 אחוזים. הפעם קיבלה המפלגה קרוב ל־36 אחוזים. בשנת 1944 קיבלה מפלגת הפועלים המאוחדת (היינו לאמור, הרשימות של "חזית השמאל" של השומר הצעיר ופועלי ציון שמאל ושל התנועה לאחדות העבודה) קרוב ל־22 אחוזים, שמשקלם הממשי היה 16; בשנת 1946 קיבלו שתי הרשימות של מפלגת הפועלים המאוחדת כ־25 אחוזים שמשקלם הממשי היה 22; הפעם קיבלה מפלגת הפועלים המאוחדת קרוב ל־15 אחוזים. ברור הדבר, שהיאבקותה של תנועת הפועלים על נפש העם, היא בעיקרה היאבקות על נשמתן של השכבות החדשות העולות להריה מדינית ולהכרה מדינית — נוער העולה לגיל זכות הבחירה, הוגים אדישים ורדומים הנכנסים בהדרגה לחיי ציבור ולחשתתפות בבחירות, ואחרון אתרון חשוב — העליה החדשה. על אלה, בעיקר, חייבת תנועת הפועלים להיאבק ברצותה להקים ולקיים את שלטונה והשפעתה במדינה.

תנועת הפועלים יכלה להיאבק על נפש העם כשהיא מחנה אחד מלוכד. חברי התנועה שפרשו ממפלגת פועלי ארץ-ישראל ושלא הצטרפו אליה ושהתאחדו לבסוף במפלגת הפועלים המאוחדת טענו, כי יש הצדקה לשתי דרכים למלחמה למען סוציאליזם בישראל. איש מהם לא טען ואינו טוען לתפיסת השלטון בדרך מהפכנית. הדרך הפרלמנטרית של המימשל בישראל מחויבת המציאות היא והדבר מקובל על תנועת הפועלים כולה, והוא מקובל במידה כזו שאינו משמש אפילו נושא לויכוח. המדובר הוא איפוא על דרכים לכיבוש נשמת העם בדרך השיכנוע של הדימוקרטיה הפרלמנטרית המברססת על קיומן של מספר מפלגות שוות בזכויות ובאפשרויות. אם גם נסכים, שיש שתי דרכים לכיבוש העם — גם אז אפשר היה לציבור הפועלים לצאת למסע הכיבוש הזה יחיד, תוך

לים להיאבק על גפש שכבות ישוב נחשלות לבל יפלו סרף לתעמולה המסיתה והדימאוגיית של "חירות", עמדה במערכה, בעיקר, מפלגת פועלי ארץ-ישראל. "מפלגת הפועלים המאוחדת" כמעט שלא עצרה כוח לחדור למקומות ההם. תפקידה העיקרי במערכה חשובה זו היה ללמד לקח בהילכות "מלחמה בפאשיזם" למפלגת פועלי ארץ-ישראל, אשר עליה הוטל כל משא העמידה נגד "תנועת החירות" ושל כיבוש שכבות שיכלו להתפתות לרביניוניזם בגלגולו החדש.

חוסר-יכולתה של מפלגת הפועלים המאוחדת לכבוש המוני עם חדשים לרעיון הסוציאליזם בישראל — והן המוני עם חדשים אלה הם שיכריעו בגורל — אינו חזיון מקרי שנתגלה בבחירות אלה לרגל נסיבות אובייקטיביות שאינן תלויות בה. הוא תוצאה הגיונית והכרחית מכש"לונה הפוליטי הגדול בשנות המאבק המדיני לתביעת המדינה היהודית. מפלגה הדוגלת בשם "הסוציאליזם המדעי" וטוענת שהיא המוסמכת לפרש את המאורעות לאור השיטה המארכסיסטית, ושיטה זו היא ערובה בידה שתמציא את הדרך הפוליטית הנכונה ותישמר מדחי ומישגה — לא השגיחה כלל בהתקרב המאורע ההיסטורי המרכזי בתולדות העם, בתולדות הצירנות הסוציאליסטית והמעמד, לא השגיחה ולא הבינה כי הריבונות המדינית המתקרבת עמדה להוציא את הצירנות ואתה את הצירנות הסוציאליסטית מן המבוי הסתום של משטר המנדט בהתנוונותו ותפתח שערים להגשמת הצירנות והסוציאליזם בישראל; אף לא הבינה, כי התנגדותה למדינה (הכוונה למפלגה בתורת מפלגה ולא להמון חכריה), לא תמנע את בואה. בשעת מיבחן היסטורי היא גילתה חוסר-אונים מפתיע לקיים את תפקידה של מפלגת פועלים סוציאליסטית: להבין את התהליך ההיסטורי ולהתיר ייצוב בראשו. העיוורון ההיסטורי הזה לא נסתיים, כנראה, עם הקמת המדינה היהודית. בהרפתחה לפני קהל הבוחרים לאסיפה המכוננת גילתה מפלגת הפועלים המאוחדת אי-הבנה מפתיעה לגפש העם ולרצון ההמונים — ולא, חלילה, בשאלות עקרוניות, שהם בבחינת "יהרג ולא יעבור" למפלגת פועלים ולכל מפלגה באשר היא מפלגה, אלא בשאלות טכסיסיות וצדדיות במדיניות החוץ ובמדיניות הפנים כאחד. החוש המדיני גיברי של המוני המצביעים אמר להם, כי אין לפניהם מפלגה שדרכה ברורה לפנייה ודרכה המיוחדת קובעת את קיומה הנפרד אלא חסיבה ציבורית שקיומה הנפרד הוא מטרה בפני עצמה

הסוציאליסטית החפשית, בישראל.

במערכות הבחירות נבדקה גם הדרך השגויה — דרכה של מפלגת הפועלים המאוחדת. מפלגה זו, על שלושת הנחלים שנתמזגו לתוכה, הופיעה מראשית תקומתה כיריבה למפלגת פועלי ארץ-ישראל וכמתכוונת לרשתה. המפלגות שמהן נצטרפה המפלגה החדשה התעלמו מן הניגודים הרבים שהיו ביניהן כדי להקים מפלגה גדולה אשר תוכל לשמש "אלטרנטיבה למפא"י". עתה ברור, כי נסיון זה נכשל. הוא נכשל בתוך תנועת הפועלים פנימה; אך במיוחד נכשל כש"לון הרוץ כנסיון להקים כוח העשיר לכבוש את לב המוני העם לסוציאליזם. אין כאן כוח עולה ואין כאן כוח יציב. עליתו הקוניוקטוראלית בשנת 1946 נגרמה בעיקר על-ידי ראשית התפוררותה של "עליה חדשה" הזמנוסה ההמונית של מצביעי מפלגה זו לשעבר, מפחד המאבק, לזרועות "השומר הצעיר". אחרי העליה הקונטיקטוראלית הזאת באה הירידה הגדולה בבחירות 1949, ירידה אשר סיכנה את הרוב הסוציאליסטי במדינה כולה. עליתה של מפלגת פועלי ארץ-ישראל היה בה כדי להציל את הרוב (שהוא, כאמור, בממש 50.5 אחוזים), אך לא היה בה כדי לאזן את ירידתה של מפלגת הפועלים המאוחדת. התברר כי אין בכוחה של מפלגה זו לרכוש לרעיון הסוציאליסטי שכבות עם חדשות העולות להריה פוליטית במדינת ישראל — לא את השכבות הנחשלות בישוב ולא את העליה החדשה. עיקר כוחה של מפלגה זו הוא בפנים המעמד — וגם כוח כיבוש זה אינו גדול ביותר, כעדותן הברורה של תוצאות הבחירות לוועידת ההסתדרות. גם בשיא כוחן לא הצליחו מפלגות מפ"מ לכבוש לא בלבד את ההסתדרות הכללית אלא אף לא מועצת פועלים גדולה אחת (גם לא את מועצת פועלי תל-אביב אשר שלטו בה למעשה לפני 1944) ואף לא הסתדרות ארצית אחת. כוח ההסתערות של מפ"מ כלפי חוץ אינו כוח ניכר כלל.

שני כוחות דינאמיים הופיעו במדינת ישראל עם תקומתה ונאבקו על גפש העם: תנועת הפועלים מזה ו"תנועת החירות" מזה. הקרב המכריע ביניהן היה בירושלים, אשר בה היתה "תנועת החירות" בטוחה בכוחה ובה ראתה את נקודת המיבחן כדי להזיז את ההתפתחות המדינית בישראל — ובה היתה גם תבוסתה המכריעה. בקרב זה בירושלים לא נראו פניה של "מפלגת הפועלים המאוחדת" במידה ניכרת כלל, גם בשאר המקומות שבהם נאלצה תנועת הפוע-

הגיעו לידי ארגון, ושכבות עממיות אשר מצבם הסוציאלי קובע קשרי גורל ביניהם לבין ציבור הפועלים, אם כי נתונים הם עדיין בסכנה לוגי תפס להשפעת תנועות עוינות למעמד הפועלים ולסוציאליזם. חלוקה סוציאלית זאת של קהל בוזריה של מפלגת פועלי א"י היא חלוקה אידיאלית לגבי כל מפלגת פועלים סוציאליסטית — ביחוד כשבצדה אתה מוצא רוב פועלי במוסד המחוקק שבמדינה, השפעה רבה של המפלגה בממשלה ובמנגנון המדינה, והעיקר — מיבנה כלכלי וחברתי אשר בו המשק השיתופי תופס כבר כיום, בכמות ובאיכות, חלק רב מן הכלכלה הלאומית.

פועלי ארץ-ישראל נכנסים לחיי מדינה עצמאית כשבראשם מפלגה גדולה המגשימה ומיימנת את ההשפעה המכרעת של מעמד הפועלים במדינה והמוכשרת — והולכת ומתכשרת — להגשים את הציונות ואת הסוציאליזם בישראל. באותה שעה — וטראגדיה היסטורית היא — חלק ניכר ורבי-ערך מאותו המחנה, שהתלבש בדמות מפלגת הפועלים המאוחדת, עדיין מגשש ומתלבט בצדי דרכים. מפלגת פועלי ארץ-ישראל לא חדלה להיות מפלגת המעמד, לפי יסודותיה הרעיוניים ומבנה, גם כאשר הפילוג עשה אותה לרוב רופף במחנה הפועלים ואיים להפכה למיינועוט. היא מתקרבת שוב לתפקידה של מפלגת המעמד גם מבחינה כמותית. האיחוד הפוליטי של המעמד הוא מעתה מחוייב המציאות ההיסטורית והמציאות האקטואלית כאחת.

התפקיד המוטל בתקופה הקרובה על תנועת הפועלים בישראל מחייב ליכוד מאכסימאלי בתוך המחנה. בחדשים הקרובים ובשנים הקרובות תעמוד תנועת הפועלים לפני הכרעות ומשימות, אשר כל ריב פנימי שלא לשמו — וקיומן של שתי מפלגות מתנצחות גורר אחריו ריב כזה — עלול לחבל בהם קשה. המלחמה על גפש העם לא נסתיימה עם כיבוש הרוב הציוני-הסוציאליסטי בי בכנסת הראשונה; זאת תהיה מלחמה מתמדת, שתסתבך בלי-הרף על ידי זרם העלייה העצום. מפעל הבנין הגדול ועיצוב דמותו החברתית מחייבים איחוד מאכסימאלי של הכוחות בהתישבות העדר כל חיץ פוליטי בין ציבור הפועלים בהתישבות ובין זה שבעיר ובמושבה. האיחוד הפוליטי של תנועת הפועלים הוא אחת ההנחות העיקריות להגשמת היעוד ההיסטורי של מעמד הפועלים היהודי. גורלו של האיחוד נתון עתה, במידה מכרעת, בידי מפלגת הפועלים המאוחדת.

והיא מגששת באפלה מתוך רצון למצוא דרך מיוחדת אשר תצדיק את הקיום הנפרד הזה בעיני עצמה ובעיני זולתה הזריזי גכשלת בכל אשר תפנה.

הכשלון הזה עוד העמיק בבחירות בהסתדרות העובדים. גם כאן הציעה מפלגת הפועלים המאוחדת לפועלי ארץ-ישראל את ההיפך ממבר קשם ומשאת-נפשם, וההיפך ממה שהסיטואציה ההיסטורית מחייבת אותם לרצות: לא לשמש נושא עיקרי למפעל בנינה של המדינה שציבור הפועלים היה בראש מקימיה ועתה הוא בראש בונייה, אלא להיות מרכז של אופוזיציה לממשלה בעלת הרוב הפועלי. מפלגת הפועלים המאוחדת הוכיחה בזאת, כי גם הפעם אין בכוחה להבחין ולראות את שעת-הכושר ההיסטורית הגדולה להשלטת מגמה סוציאליסטית בבניית המדינה מתחילתה ובתהליך הגדול של קיבוץ-הגלויות. היא הראתה בעליל לציבור הפועלים, שהיא מתכוונת להוסיף עוד מלשגה, בחינת גולת-כותרת למישגותיה ההיסטוריים: מתחלה ביקשה להכשיל את התהוותו של הרוב הציוני-הסוציאליסטי בתוך המדינה; ולבסוף המליצה על הכשלת המגמה הסוציאליסטית בבניית החברה היהודית החפשיית במדינת ישראל על ידי הקמת קרע מלאכור תי בין ציבור הפועלים לבין נציגותו בהנהלת המדינה. היפושי הדרך של מפלגת הפועלים המתאוחדת וכשלונותיה תוך כדי היפוש דרכה היו לסכנת הכשלה מתמדת למעמד הפועלים היהודי במערכתו ההיסטורית על הגשמת הציונות והסוציאליזם. רק כוחה והתגברותה המתמדת של מפלגת פועלי ארץ-ישראל הסירו את הסכנה, ועדיין הסכנה קיימת. כי אכן לא הצליחה מפלגת הפועלים המאוחדת לבנות חייץ בין המעמד והעם; אך היא מאיימת בהקמת חייץ בין חלק גדול מן ההתישבות העובדת — קרוב למחצית מן ההתישבות העובדת שבתחומי הסתדרות העובדים ורוב בתנועה הקיבוצית — לבין הרוב המכריע של המעמד בריכוזיו הגדולים בערים ובמושבות, שבהם לא ריכזה מפלגה זו אלא רבע עד שליש מכל הקולות בבחירות בהסתדרות. הבחירות האלה הוימו את שתי התיאוריות של מפלגת פועלי ארץ-ישראל ועל „גידדת הכסיס הסוציאלי“. התכנית הסוציאליסטית הברורה של מפלגת פועלי ארץ-ישראל נשענת על מחנה בר-חיים גדול אשר 60% ממנו הם פועלים המאורגנים בהסתדרות העובדים, ואין ספק כי רובם המכריע של 40% הנותרים הם פועלים שלא